

УКРАЇНСЬКА КНИГОЗНАВЧА БІБЛІОТЕКА

СТЕПАН СІРОПОЛКО

ШВАЙПОЛЬТ ФІОЛЬ

ПЕРШИЙ ДРУКАР
СЛОВ'ЯНСЬКИХ КИРИЛІВСЬКИХ КНИГ

ДѢЯНИЯ СВЯТЫХ ЦАРИ И ЦАРИЦЪ
ДѢЯТЕЛЕВЪ. ПРИДЕРЖАВЪ ВЕЛИКАГО ГОРО
ДА ПАЛЕСА ГАГАЗНИЦА. И ДѢЯНИЯ СВЯТЫХ
ЦАРИ И ЦАРИЦЪ СВЯТЫХЪ КНЯЗЕЙ ПОЛОЦЬ,
БОЛЬ, И ЦАРИЦЪ ПЕЦЕЦКОГО ГОРОДУ,
РАЯНЬ. И СКОУШАНІА ПОКОЖНЕДЬНА РО
СНИИ. ДІ СТЬ ДЕСАТЬДЕСЯТИ ЛѢТО.

Українська Книгознавча Бібліотечна

Степан Сірополко

Швайпольт Фіоль

перший друкар
слов'янських кирилівських книг

Число 7

Краків — Львів

1943

У к р а ї н с ь к е В и д а в н и ц т в о

ЗА РЕДАКЦІЄЮ ЄВГЕНА ЮЛ. ПЕЛЕНСЬКОГО

Накладом „Українського Видавництва”, Краків, Райхсштрассе ч. 34, П. пов.
Коштом „Бистриці”, Спілки з обмеженою відповідальністю, Краків, Медова 9.
Друк: „Нова Друкарня Деняккова” під накази. упр., Краків, Ожешкової 7.
Verlag: »Ukrainischer Verlag« G. m. b. H. Krakau, Reichsstrasse 34. П.
Druck: „Neue Zeitungsdruckerei“, Tr. Verw., Krakau, Orzeszkowag. 7.

40034

150 років тому в Кракові вийшли у світ перші слов'янські книги, друковані кирилівськими черенками. Сьогорічний, 450-літній ювілей краківських слов'янських видань українці мають повне право вважати за своє свято, — хоч друкарем тих видань і не був українець, — і то ось з якої причини: краківські слов'янські видання 1491 р. призначалися переважно для українського народу та видруковано ті видання з особливостями живої української мови. Таким чином українці хронологічно є другий, після чехів, слов'янський нарід, що мав для своїх потреб друковану слов'янську книгу, і в цьому українці випередили поляків, хоч ті дещо раніш, ніж українці, завели у себе друкарство, але першу книгу польською мовою („*Hortulus animae — Raj duszny*“) видали вони також в Кракові лише 1514 р.

Друкарем краківських слов'янських першодруків був Швайпольт Фіоль, з фаху гаптар по шовку, але Фіоль мав здібності і до інших ремесел. Так. 9. березня 1489 р. він дістав від короля Казимира Ягайловича патент на свій винахід машини для випомповування води в копальнях, а крім того, досконало засвоїв техніку тогочасного друкарства, мабуть, підчас своїх мандрювань по Німеччині.

В доволі багатій літературі про Фіоля знаходимо суперечні відомості про його національність і місце народження (про рік його народження та ймення батьків ніде не знаходимо даних). Отож Кароль Естрайхер припускає, що, може, батько Швайпольта Фіоля звався також Швайпольтом та що він саме був гаптарем по шовку і винахідником машини для копальні, бо, на думку Естрайхера, треба бути обережним там, де нема певности. (9, 48). *)

Грабовский (гл. ч. 8, ст. 449), а за ним Головацький (7, 440) припускають, що Швайпольт Фіоль міг народитися в Люблині або прибув туди з Німеччини зі своїм батьком в пол. XV. в. Згодом, р. 1542 в міських актах Люблина згадується якийсь *Gregorius Fiol civis Lublinensis*. В Люблині, на думку Я. Головацького, Шв. Фіоль мав можливість вивчити українську мову і слов'янську азбуку, бо українська мова в тих часах була звичайною мовою в адміністрації руських провінцій у Польщі. Про те, що Шв. Фіоль мав у цих краях багато знайомих і приятелів, в деякій мірі свідчить і поширення його видань в Галичині, на Волині та Підляшші.

Деякі польські і російські учені (напр. Т. Вєжбовскі 3, 62—63, П. Гільтебрандт, 6, 374) вважають Фіоля чомусь за поляка, при чому П. Гільтебрандт рішуче заявляє, що „зачислення Фіоля до німця суперечить правді і історичним фактам“. Цікаво, що деякі польські бібліографи, навіть з числа тих, що визнавали Фіоля за німця, — напр. Й. С. Бандтке, К. Естрайхер — переробили ім'я Фіоля „Швайпольт“ на „*Świętopelk*“, а слідом за ними деякі російські дослідники видань Фіоля охрестили його Святополком.

В останній час розпоряджаємо документальними даними (до розшуку і оголошення їх особливо прислужився польський історик проф. Я. Птасьнік), які свідчать про те, що Фіоль був німцем, народився у Нойштаді над Айшем, у Франкнії (12, 590, 20, Матеріяли, 114), згодом прибув до Кракова, де 1479 р. набув право міщанства (20, 12).

Може бути, що раніш, ніж оселитися в Кракові, Фіоль перебував деякий час і в Любліні, відкіль міг винести знання української мови і слов'янської азбуки, але ті знання Фіоль міг набути і в Кракові, бо там в тих часах була досить значна українська колонія, — в Кракові перебували тоді сини українського шляхетства і міщанства, що вчилися в краківському університеті (зася. 1364 р.); не мало українських панів було також при королівським дворі; там же, в Кракові, в тих часах перебувало багато різних майстрів, напр. малюрів, що декорували вавельську каплицю, приватні королівські помешкання і ін. Як гаптяр по шовку, Фіоль, безперечно, мав серед своїх клієнтів і можних українських панів, а тому П. Владиміров (5, 29) припускає, що православні литовські вельможі матеріально підтримали Фіоля, коли він взявся за видання церковно-слов'янських книг у Кракові, а І. Франко (27, 40), — правда, не наводячи своїх міркувань, — твердить, що книги Фіоля видруковано „заходами і накладом Константина Острозького (батька Константина-Василя Острозького. С.) у Кракові 1491—3 р.”

В кожному разі не може бути сумніву, що серед членів української громади в Кракові Фіоль знайшов собі якщо не складачів, то переписувачів тих слов'янських книг, які він видав, бо в тексті слов'янських книг Фіоля, як вказує проф. І. Огієнко (15, 7), є багато помилок щодо правопису окремих слів, а ті помилки саме відповідають українській вимові тих слів. Так, в *Часословці* знаходимо: „Троицю”, „Богородицю”, „отцю”, „лицю твоєму”, „святого”, „давшому”, „вѣнчавиному”, „к тобѣ”, „в собѣ”, і т. д. Часто знаходимо також замість і літеру ѣ, бо українці вимовляли ѣ, як і: напр., „Феодора Студійського”, „пророчество Єремѣино”, і т. д. Навіть сам друкар Фіоль у своїх виданнях ужив українську форму свого прізвища: „Фѣоль”. Взагалі мова у виданнях Фіоля має дуже багато ознак живої української мови, як про це свідчить проф. І. Огієнко (14, 8).

Крім того слід також вказати, що у святцях, що їх додано до *Часословця*, є згадка про святих особливо популярних на Україні і лише на Україні, як Теодосій Печерський, Володимир Великий, Борис і Гліб і т. д.

Все це промовляє за тим, що друкарство Фіоля, треба думати, повстало за матеріальною підтримкою українських вельмож, що у виданнях Фіоля українці брали більш-менш активну участь, що самі ті видання призначалися переважно для українців. Проте знайшлися деякі російські учені (напр. В. Стасов, А. Соболевскій), що виступили з запереченням тої, здавалося би, безсумнівної тези. Так, А. Соболевскій в одній своїй праці (24, 331—332) писав: „Ми згоджуємося признати, що краківські видання мають деяке відношення до південно-західньої Русі, з огляду на те, що над ними працювали „руські” складачі і коректори та що в них післямови (т. зв. вихідні літописи) надруковано „чисто русским язком”, але це не перешко-

джає Фіолевим виданням бути по тексту середньо-болгарськими або молдавськими, і не може бути жадного сумніву в тому, що в основу їх лягли молдавські списки. Не маючи підстав думати, щоб Фіоль міг розпочати друкування слов'янських книг з власної ініціативи, і гадаючи, що він взявся за друкування їх внаслідок чийогось замовлення, вважаємо за дозволене здогадуватися, що таке замовлення вийшло від одного з молдавських господарів або бояр”.

В своїй свідомій негачії українського народу і української мови А. Соболевській ухопився за гіпотезу про молдавське або середньо-болгарське походження видань Фіоля, але забув пояснити, чому молдавським боярам зручніш було замовити видання слов'янських книг у друкарні Фіоля в Кракові, ніж звернутися в цій справі до друкарні у Венеції, де друкарство в той час стояло на високому рівні? Цікаво, що В. Стасов, який гадає, що Фіоль друкував свої видання на замовлення південних слов'ян, сам вказує, що „вони у значній кількості жили у Венеції, де були вже доволі давно гарні друкарні”. (25. 157).

Черенки для друкарні Фіоля різав і відливав німецький майстер Рудольф Борсдорф з Бравишвайгу. В одній умові Фіоля з Борсдорфом з дня 4. лютого 1491 р. Борсдорф, що уже перед тим різав літери для Фіоля, взяв на себе зобов'язання нікому іншому, навіть собі самому, не вирізувати слов'янських літер і не передавати вказівок про спосіб їх уживання.

Книжкова продукція Фіоля обмежилася виданням таких чотирьох або п'ятьох книжок: 1. *Осмогласник* (або *Октоїх*), 2. *Часословець*, 3. *Псалтирь съ Возсѣдованіємъ*,¹ 4. *Тріодь постаная* і 5. *Тріодь цвѣтная*. Однак деякі учені, напр. П. Й. Шафажік (28, 98), висловлюють сумнів щодо видрукування Фіолем *Тріоді постоїної* і *Тріоді цвѣтної*, бо обидві ті книги не мають т. зв. вихідного літопису, щоб-то вказівки на рік видання та прізвище друкаря, тоді як *Осмогласник* і *Часословець* мають вихідний літопис з датою 1491. р. та ім'ям друкаря — Швайпольта Фіоля. Згодом бібліографи (напр. И. Каратаєв) довели, що обидві *Тріоді*, безперечно, вийшли з друкарні Фіоля, бо нарисом літер, надрядковими знаками і т. п. є цілковито схожі з *Осмогласником* і *Часословцем* (10, 9 і 11).

Дуже спірним питанням є також питання про те, коли саме приступив Фіоль до друкування слов'янських книг. Річ у тому, що майже всі бібліографи подають у своїх описах один і той самий рік (1491) для всіх видань Фіоля. Однак давно уже деякі бібліографи, напр. К. Естрайхер (9, 60-61) і И. Каратаєв (10, 14), висловили думку, що на друкування своїх книг Фіоль потребував, якщо взяти на увагу повільний темп тодішнього друкарства, не менш 5—6 років, щоб-то мусів розпочати друк книг коло 1485 р., а позначення дати — 1491 р. на *Осмогласнику* і *Часословці* лише вказує на те, що 1491 року Фіоль закінчив друкування цих книг. Згодом Я. Птасьнік оголосив один документ, який промовляє на користь згаданої думки, а саме в документі говориться про те, що Шв. Фіоль разом з Ганушем Яклем винайняв 1483 р. у краківського магістрату стайню, яку орендатори спільним коштом умеблювали столами, ліж-

ками та іншим хатнім приладдям. (20, 17). Отож, можна думати, що друкарня Фіоля розпочала свою підготовчу працю 1483 р.

Спірне також питання, яка саме книга з Фіолевих видань вийшла найраніш. Може бути, що обидві *Тріоді* вийшли раніш 1491 р. В підкріплення такої думки П. Попов (17, 18—19) вказує, що більш ранній вихід недатованих видань, ніж датованих, „має собі багато прецедентів в історії першого друкарства мало не всіх народів як на Заході, так і у слов'ян”. У всякому разі обидві *Тріоді* вийшли у світ не пізніше листопаду 1491 р., бо уже на початку листопаду того року краківська католицька духовна влада посадила Фіоля до в'язниці, обвинувачуючи його в гуситській ересі. Правда, 21 листопаду 1491 р. Фіоль вийшов на волю за кавцією 1.000 гульденів і за порукою двох поважних краківських міщан, що Фіоль нікуди не вийде з Кракова до закінчення процесу, але все ж сумнівно, щоб Фіоль відважився займатися друкуванням слов'янських книг, поки йшло судове дослідження, тим більше, що, як слушно припускають Я. Голомацький (4, 437), И. Каратаєв (10, 13), Я. Птаський (20, 18), В. Стасов (25, 155) і ін., обвинувачення Фіоля в гуситській ересі було вигадане: в дійсності краківська духовна влада не могла знести того, що Фіоль друкував богослужбові книги, призначені для православних. Отож є підстава припускати, що *Тріодь постная* і *Тріодь цвітная* вийшли раніш 1491 р. А проте серед бібліографів установилася традиція — вважати *Осьмогласник* за першу друковану кирилівську книгу.

Не дивлячись на кавцію і поруку двох краківських громадян, краківська духовна влада десь на початку 1492 р. знов посадила Фіоля до в'язниці (11, 9), і лише в червні 1492 р. вийшов він на волю. Хоч інквізиційна комісія, не знаходячи за Фіолем жадної вини, визнала його за правдивого і вірного католика, все ж Фіоль мусів підпискою ствердити, що у своїй вірі він не розходиться з догмами святої римської церкви, а також ніколи не буде оскаржувати тих, хто вчинив над ним судовий процес, і нікому не буде мстити за той процес.

Інквізиційний суд так вплинув на Фіоля, що він після того зовсім залишив друкарську справу. Правда, Є. Сабов у своїй „Хрестоматії” (21, 185) посилається на А. Петрушевича, що той висловив „догадку” про існування на початку XVI в. друкарні в Грушеві, на Закарпатті, де Швайпольт Фіоль, після виїзду з Кракова, мав надрукувати обидві *Тріоді*. Однак А. Петров з приводу покликання Є. Сабова на „догадку” А. Петрушевича пише (16, 101) дослівно так: „Ми не могли найти автентичних слів о. А. Петрушевича... а тому і не будемо на його думці зупинятися”. Отож помиляється також І. Франко, приписуючи Фіолеві друкування слов'янських кирилівських книг у Кракові до 1493 р. включно. Й. С. Бандтке висловився (1, 145), що „може, час відкриє десь друковані Фіолем латинські книги, про які ми тепер нічого не знаємо”, але досі не знайдено таких видань Фіоля і певно не знайдеться.

Згодом Фіоль покинув Краків. В р. 1502—3 він став упривителем одної копальні на Шлезьку, а потім перенісся до вільного королівського міста Левочи (тепер на Словаччині), де й набув право горожанства. Під кінець свого життя Фіоль повернувся до Кракова, де і помер в кінці 1525 або на початку 1526 р.

Що сталося з друкарнею Фіоля, не відомо, але, на думку Я. Головацького, краківська свята інквізиція skonфіскувала друкарню Фіоля, а також знищила увесь запас його видань. Наслідкуванням черенок Фіоля можна спостерігати лише в деяких, т. зв. угровольських виданнях XVI ст., як це доводить И. Каратаев.

II.

Подам тут ще короткий бібліографічний опис видань Фіоля на основі праць Я. Головацького (7, 433—434), И. Каратаєва (10, 1—11), В. Ундольського (26, 1, 2) і ін.

1. *Осьмогласник* — ін фоліо, 169 арк. (337 стор.), без сторінкової нумерації і кустодій.² Перша сторінка має такий початок: „Съ Богомъ починаемъ *Осьмогласникъ*. *Твореніє преподобнаго отця нашего Іоана Дамаска*“. На звороті першої сторінки вміщено гравюру на дереві — „Розп'яття Христа“. По боках розп'ятого Спасителя стоять з одного боку чотири жінки, з них одна з сльвом, — це Матір Божа, а з другого боку — двоє мужчин. Над головою Христа — таблиця без жадного напису. Ноги І. Христа, прибиті до хреста цвяхами, висять осторонь одна від другої, як цього звичайно додержується східна церква. До речі вкажу, що до праці К. Естрайхера про Фіоля приложено копію гравюри „Розп'яття Христа“ — односторонню, тоді як оригінал друковано в декілька фарб, а до того копія не є точна, як свідчать про це дослідники *Осьмогласника*.

Черенки *Осьмогласника*, як і інших видань Фіоля, наближуються нарисом літер до українських рукописних книг того часу. В друку вжито, крім чорної фарби, також киповару. Кожна сторінка має 25 рядків, крім першої, що має 15 рядків, та останньої, що має під гравюрою з гербом м. Кракова 6 рядків тексту. По краях герба вгорі зліва є літера S, а зправа — літера V. К. Естрайхер у своїй праці про Фіоля подає три різні пояснення тих літер. А саме, одні дослідники гадають, що літери S і V означають початкові літери імені і прізвища Фіоля в німецькій транскрипції — Sweybold Veyl; інші гадають, що літери S і V означають перші літери слів — *sigillum ur̄b̄is* (печатка міста); накінець, дехто думає, що літери ті мають означати початкові літери імені і прізвища краківського ритівника тих часів Вайт Штоса (нім. *Ucit Stoss*). Сам К. Естрайхер вважає два останні пояснення за помилкові, бо образ вежі в гравюрі не є печаткою Кракова, а Вайт Штос не міг бути ритівником гравюри „Розп'яття Христа“ з тої причини, що та гравюра має ознаки східного виробу. Отож К. Естрайхер (9, 52) відстоює думку, що літери S і V разом з літерами, що їх вміщено під ними, слід читати: Sweybold Veyl з Кракова. Думка К. Естрайхера знаходить тепер загальне признання.

Під гравюрою на останній сторінці шостирядковий текст містить в собі вихідний літопис такого змісту: „Докончана быст сия книга оу великомъ градѣ оу краковѣ. при державѣ великаго короля полскаго казимира. И докончана быст мѣщаниномъ краковѣскимъ шванполтомъ. фѣоль, из нѣмецъ, немецкого родоу, франкъ. и скончашася по божиему народженіемъ дї сътъ. девятьдесят и а лѣто“.

Текст вихідного літопису спонукав декого з дослідників видань Фіоля, — напр., К. Естрайхера (9, 54) — товмачити, що слова „из нѣмецъ“ слід розбити на три слова: „и з нѣмецъ“, себ-то Фіоль, краків-

ський міщанин, друкував книгу разом з німцем, німецького роду Франк. Отож, на думку К. Естрайхера, сам Фіоль не був німцем, а німцем був його спілщик — на прізвище Франк. На доказ свого товмачення К. Естрайхер посилається на те, що в Кракові був Мельхіор Франк, чинний як книгар в рр. 1509—1521 і він міг бути видавцем книг Фіоля (9, 56). Проти такого свобідного товмачення промовляє не лише встановлений документально факт, що Фіоль був німцем і походив з Франконії, щоб-то був франк, але й філологічне міркування: форма „нѣмецъ” є родовий відмінок множини, тоді як орудний одинини мав би форму „нѣмцемъ”.

2. *Часословець*, 4^о, 384 арк. (767 стор.), без нумерації. Повна сторінка має 19 рядків. „Часословець” має той самий вихідний літопис, як „*Осмогласник*”, але текст під гравюрою займає 7 рядків.

3. *Псалтирь*, 4^о. Опису тої книги нема, бо ні одного примірника досі не знайдено.

4. *Тріодь постная*, ін фолію, 313 нечислованих аркушів. На сторінці — 30 рядків. Вихідного літопису нема.

5. *Тріодь цвітная*, ін фолію, 362 нечислованих аркушів. На сторінці — 30 рядків. Вихідного літопису нема.

У виданнях Фіоля є ритовані заставки, а також заголовні літери двох родів, — одні візантійського характеру, інші — в стилі літер південно-слов'янських рукописів XV в. (2, 100).

Папір у виданнях Фіоля має водянй знаки; напр. в *Осьмогласнику* — глечик з покришкою, квітка, ягня, мала і велика бичача голова без хреста або з хрестом поміж рогами, а навколо хреста обвивається змія, і т. п.

Щодо оцінки видань Фіоля з друкарського боку, то її знаходимо в працях П. Попова: „видання Фіоля не без хиб: краї рядків часто нерівні, рядки іноді криві, літери часто не на місці. Шриффт читкий, але занадто зсунутий, що в значній мірі, правда, пояснюється бажанням Фіоля наслідувати т. зв. «суцільному» письму тодішніх рукописів”. (17, 18). „Проте, де в чому почувається і крок вперед, порівнюючи з першими досягненнями Гутенберга: початкові літери (ініціали) вже друкуються, а не вписуються...” (19, 62).

III.

Видання Фіоля у свій час знайшли велике поширення на українських землях, про що є вказівки в праці орхмандрита Києво-Печерської Лаври Захарія Копистенського - „Палінодія” (1622 р.). Декілька примірників Фіолевих видань дійшли навіть до далекої Росії. Все це свідчить про те, що Фіоль мав великі зв'язки з православленими колами в різних країнах. Розуміється, тяжко відповісти на питання, що саме спонукало Фіоля зайнятися друкуванням богослужбових книг для православних, — чи справді його близькість до гуситства, чи надія заробити на виданні тих книг, як це припускають, напр., К. Естрайхер (9, 62), В. Стасов (25, 156) і ін. Так, В. Стасов чомусь без вагання пише: „що всьому помітно, що він (Фіоль. С.) був дійсно запопадливий католик і, якщо видавав ті (кирилівські. С.) книги, то робив це не з широти до грецької віри, а з комерційного інтересу”. Одне можна сказати з повною певністю, на основі запозити Фіоля з дня 7. травня 1525. р., що друкарство не збагачило Фіоля: жадного маєтку він не мав, а залишив після себе лише неве-

*Розніття Христова з «Октоїхи»
Краків 1491.*

личку готівку та деякі срібні речі, що їх заповів різним родичам (жінка Фіоля — Маргарета з роду Lubscus, як припускає Я. Пtasьнік, померла раніш в Левочі), а своїй куховарці Катерині заповів „за її вірну службу 10 мр. разом зо всіма хатніми меблями“. (20. Матеріали, 111—112).

Фіолеві видання належать тепер до бібліографічних рідкощів. Напр., повний *Осьмогласник* є лише в одному примірнику, який належить редігерській бібліотеці в Бреславі. 1874 р. той примірник був надісланий до Петербургу, де зготовлено фототипічним передруком ті сторінки, що їх бракувало в примірнику Петербурзької Публічної Бібліотеки. Навіть в Державній Бібліотеці в Кракові, за відомостями д-ра В. Віслоцького (4, 174), є лише фрагмент *Тріоді* — 1492 р. (? С.), а у Львові, в Національному Музею, за відомостями Сенцицького (22, 27, 32, 46), є лише фрагменти *Тріоді постної*, *Тріоді цвітної* та *Часословця*, при чому фрагменти *Тріоді* придбав Музей у антикваря Шибанова у Москві — за 100 карб. і 80 карб., а *Часословець* знайдено в гірській церкві під угорською границею. Шодо Києва, то за відомостями проф. С. Маслова (13, 11) і П. Попова (18, 152—153), там є лише фрагменти *Часословця* (належав Михайлівському монастирю) та *Тріоді постної* (примірник належав Бібліотеці Київської Духовної Академії, тепер зберігається в Лаврському Музею).

Видання Фіоля належать до категорії нечисленних слов'янських кирилівських інкунабулів і є найпершими з них. Правда, П. Й. Шафажік уже сто років тому висловив думку, „що у Венеції уже перед 1493 р. були кирилівські друки та що колись знайдуться південнослов'янські друки старіші за краківських“ (28, 105). Польський бібліограф С. Старовольскі, як про це згадують у своїх працях К. Естрайхер (9, 43) і Я. Головацький (7, 426), також заперечував першество Фіолевих друків, вказуючи, що раніш Фіоля декілька слов'янських книг видав у Кракові Ян Галлер. Однак російський учений Н. Собко довів, що Ян Галлер повився у Кракові коло 1491 р., але перша звітка про нього, як про друкаря, відноситься до 1505 р. та що — і це головне — він видавав книги лише латинською мовою. (23, 53—54). Як би там не було, а до цього часу не знайдено слов'янських кирилівських видань старіших за Фіолевих, а тому Швайпольт Фіоль правдиво вважається за першого друкаря слов'янських кирилівських книг.

Велика заслуга Швайпольта Фіоля, що в документах називав себе *impressor librorum*, полягає в тому, що він перший приступив до видання слов'янських книг кирилівськими літерами і тим самим багато прислужився розвитку духової культури тих слов'янських народів, для яких взагалі призначалися його видання.

Поданий тут матеріал про життя і діяльність першого друкаря слов'янських кирилівських книг Швайпольта Фіоля характеризує його, як надзвичайно здібну і різносторонню освічену людину. Недурно магістрат Левочі у своїй посвідці, що її видав Швайпольту Фіолеві 5. грудня 1511 р., назвав його „чесним, мудрим нашим співгромадянином“.

ПРИМІТКИ

* Перше число в дужках відповідає тому порядковому числу, під яким в розділі „Бібліографія” стоїть праця, що на неї посилаємося. Дальше число або дальші числа в дужках показують, на яку саме сторінку тої праці посилаємося.

¹ Про видання *Псалтирі* в лише згадка в бібліографічних описах перодруків. Першу згадку про *Псалтир* в числі Фіюлевих видань подає нижнеродський архієпископ Питирим у своїй праці — „Працица противу вопросов раскольниковских” (1721 р.), але ні одного примірника *Псалтирі* видання Фіюля досі не знайдено (10, 9).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Bandtkie, J. S.* *Historia drukarń krakowskich.* Kraków, 1815. 8 неч. + 504 + 10 неч. стор.
2. *Булаковъ О.* *Исторія книгопечатанія.* Т. I. С.-Петербургъ, 1889. VIII + 361 + 1 неч. + 1 п. ст.
3. *Вержбовскій, О.* *Отчетъ IV кандидата стипендіата Импер. Варшавского университета о научныхъ занятіяхъ за границы въ теченіе второй пол. 1877 г.* „Варшавскія Унив. Извѣстія”, 1878, ч. 3.
4. *Wisłocki, W. Dr.* *Inscunabula typographica Bibliothecae Universitatis Jagello-nicae Cracoviensis, Cracoviae, 1910.* XXXIV + 634 стор.
5. *Владиміровъ, П. В.* *Начало славянского и русскаго книгопечатанія въ XV и XVI вѣкахъ.* „Чтенія въ Истор. Обществѣ Нестора Лѣтописца”. Киевъ, 1894, книга 8.
6. *Гильдебрандтъ, П.* *Былъ ли Швайпольтъ Фіюль Нѣмецъ или Славянинъ? „Древняя и Новая Россія”, 1880, ч. 2.*
7. *Golowatzki, Jakow.* *Sweipolt Fiol und seine kyrillische Buchdruckerei in Krakau vom J. 1491.* „Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Classe”. 83 Band, Wien, 1876.
8. *Grabowski, A.* *Starożytności historyczne polskie.* Tom I. Kraków, 1840. 8 неч. + 496 стор.
9. *Estreicher, K* *Günter Zeiner i Świętopelk Fiol.* Warszawa, 1867. 4 неч. + 66 + 1 неч. + 1 п. + 5 таблица.
10. *Карагаевъ, И.* *Описание славяно-русскихъ книгъ, напечатанныхъ кирилловскими буквами.* Т. I. С.-Петербургъ, 1883. VI + 554 стор.
11. *Kopera, F.* *Spis druków epoki Jagiellońskiej w zbiorze Emyryka hr. Hutten Czarskiego w Krakowie.* Kraków, 1900. 4 неч. + 232 слова + 8 неч. стор.
12. *Kopera, F.* *Fiol Schweipolt.* „Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart”. 11. Band. Leipzig, 1915. 600 стор.
13. *Маслов, С., проф.* *Каталог ювілейної виставки українського друкарства.* Київ 1925. 50 стор.
14. *Озіенко, Ів., проф.* *Історія українського друкарства.* Т. I. Львів, 1925. 4 неч. + 418 стор.
15. *Озіенко, Ів., проф.* *Свято української культури.* Варшава, 1924. 35 + 1 п. стор.
16. *Петровъ, А.* *Матеріалъ для історіи Угорської Руси.* Т. V. С.-Петербургъ 1908. 139 стор.
17. *Попов, П.* *Початки друкарства у слов'ян.* „Бібліологічні Вісті”, 1924, ч. 1—3. Київ.
18. *Попов, П.* *Слов'янські інкунабули кievських бібліотек.* Ibid.
19. *Попов, П.* *Друкарство його початок і поширення в Европі.* Київ, 1925. 74 стор.
20. *Ptasnik, J.* *Monumenta Poloniae typographica XV et XVI saeculorum.* Volumen I. Leopoli, 1922, 6 неч. + 178 + *Materiały źródłowe* 456 стор.
21. *Савовъ, Е.* *Хрестоматія церковно-славянськихъ и угро-русскихъ литературныхъ памятниківъ.* Унгваръ, 1893. VIII + 232 + 2 неч. стор.
22. *Свѣнцицкій, Ил. Др.,* *Каталогъ книгъ церковно-славянскої печати.* Жовква, 1908. 12 неч. + 213 стор.

23. Собко, Н. Янз Галлерь, краковскій типографщикъ. „Журналь Министерства Нар. Просвѣщенія“. С-Петербургъ. 1883, ч. 11.
24. Соболевскій, А. Рецензія на книгу П. Владимірова — „Докторъ Фр. Скорина“. „Журнал Мин. Нар. Просв.“, 1888, ч. 10.
25. Стасовъ, В. Собраніе сочиненій. Т. II. С.-Петербург, 1894. XIV+1 л.+1050 стовбців+1 п.+484 стовбців.
26. Ундольскій, В. Очеркъ славянорусской бібліографіи. Москва, 1871. IV+388 стовбців.
27. Франко, Ів. Нарис історіі українсько-руської літератури. Львів, 1910. V+1 п.+444 стор.
28. Šafar'ik, P. J. O staroslovanských, gmenowite cyrillských tiskárnách. Časopis Českého Museum“ Praha, 1842. Svazek I.
-

УКРАЇНСЬКА КНИГОЗНАВЧА БІБЛІОТЕКА

виходить у накладні „Українського Видавництва” коштом „Бистриці”
за редакцією Євгена Юл. Пеленського

Досі вийшли:

1. *Михайло Возняк*: До історії видань Квітчиної „Марусі”, Львів 1937, 16 ст. —.—
2. *Петро Зленко*: Приватні бібліотеки на Україні. Історичний нарис. Львів 1938, 52 ст. —.—
3. *Аркадій Животко*: Журнал „Основа” (1861—1862), Львів 1939, 48 ст. —.—
4. *Володимир Дорошенко*: Женевські видання Шевченкових поезій. Крадів—Львів 1942, 24 ст. —.—
5. *Павло Бодацький*: „Кобзар” Т. Шевченка за сто років. (1840—1940). Бібліографічний покажчик. Краків—Львів 1942, 32 ст. —.—
6. *Богдан Романенчук*: Бібліографія українських видань у Великонімечині за час війни (1939—1941). Краків—Львів 1942, 48 ст., Накладом Українського Видавництва 5.—
7. *Степан Сірополко*: Швайполт Фіоль перший друкар слов'янських кирилических книг. Краків—Львів 1943, 16 ст. 3.—
8. *Дмитро Чижевський*: Українські друки в Галле. Краків—Львів 1943, 32 ст. 5.—
9. *Євген Юлій Пеленський*: Овідій в українській літературі. Краків—Львів 1943, 48 ст. 6.—
10. *Петро Зленко*: Книга в українській народній словесності. Краків—Львів 1943, 12 ст. 2.—

- „Українська Книга”. Книгознавчий місячник. Львів 1937 до 1939. Рік I—III. (Вичерпане) —.—
- „Українська Книга”. Книгознавчий річник. Рік IV. У століття Шевченкового „Кобзаря”, 1840—1940. Краків—Львів 1942 —.—
- „Українська Книга”. Книгознавчий річник. Рік V. У 450-л. українського друкарства в Кракові. Краків—Львів 1943 16.—
- На ілюстраційному папері 24.—

Замовляти:

„БИСТРИЦЯ”, С-КА З О. В., КРАКІВ, МЕДОВА 9.
„BYSTRYCIA“, GmbH., Krakau, Miodowagasse 9.

